

„Traumatický šok u dětí,,

J.Divák(KARIM FN Ostrava,LF OU)

„Traumatický šok u dětí,,

„Traumatický šok,,

- není definován jako samostatná jednotka
- často se hovoří o **traumaticko-hemoragickém šoku**

Než o „traumatickém šoku,, lépe hovořit o **poúrazovém šokovém stavu** ,který stojí na pomezí reakce organismu na polytrauma a jeho časné komplikace(v rámci časové osy)

V rámci polytraumatu **klasické rozdělení šoku** lze modifikovat:

- dle příčiny a typu úrazu
- dle časové osy od úrazu

Často se pak jedná o **kombinaci jednotlivých typů šoku**.

U dětí nejčastěji se jedná o hypovolemický šok.

Hypovolemický šok

(v rámci polytraumatu)

➤ zevní krvácení:

- skalpace
- otevřené fraktury dlouhých kostí
- kombinace s řeznými ranami

➤ vnitřní krvácení:

- hemoperitoneum
- hemothorax
- hemoretroperitoneum
- vnitřní krvácení do kompartmentu (např. fr. femoru nebo pánve)

Hypovolemický šok

(v rámci polytraumatu)

➤ **extravazace:**

- při sy po stlačení a zhmoždění
- kompartmentový sy
- decollement sy

➤ **sy MODS:** přesun tekutin

- do třetího prostoru trávicí trubice
- do intersticia plic
- do akrálních podkožních tkání

(POZ:sy MODS je spíše „hodně pozdní komplikace šoku)

➤ **krevní ztráty při DIC**

Distribuční šok

(v rámci polytraumatu)

➤ septický šok:

- reakce na mikrobiální a další toxiny

➤ neurogenní šok:

- následek spinálního traumatu s míšní lézí
- je blokována sympatická inervace zajišťující cévní tonus

Obstruktivní šok

(v rámci polytraumatu)

- **tenzní pneumotorax:** zabraňuje:
    - žilnímu návratu
    - dostatečnému výdeji pravé komory
  - **tamponáda perikardu při hemoperikardu:** zabraňuje vyprazdňování srdce po proudu, krev, která by měla proudit do srdečních síní stagnuje v plicním a systémovém řečišti
  - **masivní plicní embolizace:** způsobená:
    - trombem
    - tukem
    - vzduchem
- (např.: masivní hemoperitoneum s útlakem DDŽ)

Kardiogenní šok

(v rámci polytraumatu)

➤ kontuze myokardu:

- stlačení hrudníku
- silový náraz na hrudník
- sy akcelpace-decelpace

➤ dysrytmie:tachyarytmie/bradyarytmie:

- vliv drog:kokain,amfetaminy
- dysregulace kalémie

Šok

Akutní stav **cirkulační dysfunkce**, který vede k selhání dodávky dostatečného množství kyslíku a dalších substrátů nezbytných pro metabolické potřeby tkání.

Je charakterizován **relativní nerovnováhou** mezi

- **dodávkou** kyslíku a metabolických substrátů
a
- metabolickými **požadavky** buněk a tkání těla.

Šok

K rozvoji šokového stavu zpravidla dochází :

- v kontextu **snížené dodávky kyslíku**
nebo
- i **nadměrné metabolické požadavky** mohou vyvolat podobný patologický stav.

Kompenzační mechanismy těla jsou však schopny přizpůsobit se i neuvěřitelně vysokým metabolickým požadavkům, k rozvoji šokového stavu tak obvykle dochází pouze **při snížené dodávce kyslíku a substrátu.**

Šok

V klidovém stavu, s normální distribucí srdečního vývoje, je **dodávka kyslíku (DO_2)** více než dostatečná pro splnění celkových nároků tkání na kyslík nezbytných pro udržení **aerobního metabolismu**, což je stav označovaný jako **spotřeba kyslíku (VO_2)**

Nadměrná dodávka(rezerva kyslíku):

slouží jako nárazník, aby drobné snížení dodávky kyslíku bylo ve více než dostatečné míře kompenzováno **zvýšenou extrakcí doručeného kyslíku**, bez výrazného snížení spotřeby kyslíku.

Šok

V průběhu stresu spotřeba kyslíku značně narůstá, stejně tak jako jeho dodávka.

Z tohoto důvodu, za většiny okolností, **metabolické požadavky buněk a tkání těla** diktují míru dodávky kyslíku.

Šok

Uložené zásoby v buňkách a tkáních těla jsou **velmi malé**:

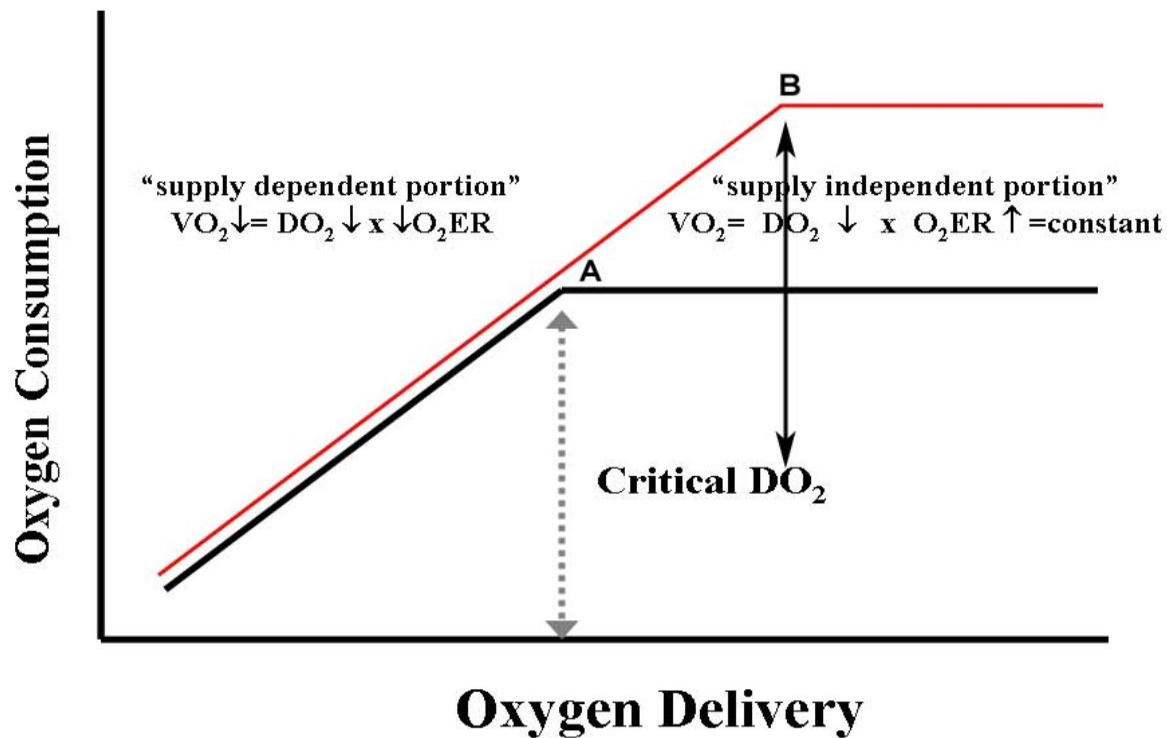
proto:

když dochází k selhání dodávky kyslíku v souvislosti s rozvojem šokového stavu, je nezbytné **navýšit extrakci kyslíku** pro splnění metabolických požadavků a spotřeba kyslíku zůstává relativně konstantní (tj. **tzv. spotřeba kyslíku nezávislá na dodávce**)

Šok

- existuje však **kritická úroveň dodávky kyslíku** při níž již kompenzační mechanismy těla nadále nejsou schopny udržet krok s metabolickými potřebami (tj. bod, při němž je extrakce kyslíku minimální)
- tento bod je často nazýván jako **anaerobní práh**.
- jakmile dojde k poklesu dodávky kyslíku **pod tuto kritickou úroveň dodávky kyslíku**, již není možné zvýšit extrakci, musí dojít rovněž k poklesu spotřeby kyslíku a tato se stává *nezávislá na dodávce*.
- je důležité si uvědomit, že za tímto kritickým bodem dochází ke **zvýšení produkce laktátu**, který je často možno detekovat v periferní krvi.

Dodávka kyslíku – vztah ke spotřebě kyslíku

Dodávka kyslíku(DO₂)

Dodávka kyslíku(DO₂) do tkání je definována:

- obsahem kyslíku v jednotce arteriální krve: **CaO₂**
- minutovým srdečním výdejem: **CO**

$$DO_2 = CO \times CaO_2$$

$$DO_2 = (SV \times AS) \times ((HB \times 1.34 \times \text{sat.O}_2) + (0.03 \times paO_2))$$

norma u dětí 620 ml/min/m²

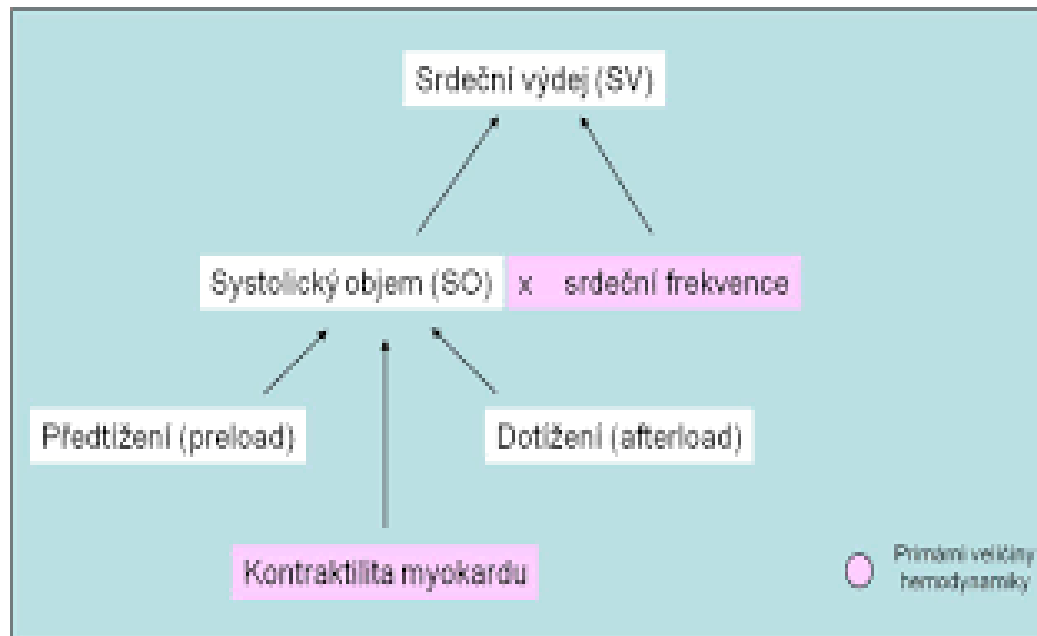
Srdeční výdej(cardiac output)

množství krve, které komora přečerpá za jednotku času (minutu)

$$CO = AS \times SV$$

AS: akce srdeční

SV: stroke volume(tepový objem)

Obsah kyslíku v arteriální krvi(CaO_2)

$$\text{CaO}_2: \text{HGB} \times 1.34 \times \text{sat.O}_2 + 0.03 \times \text{paO}_2$$

➤ kyslík navázaný na HGB:

HGB.... koncentrace HGB v krvi (g/l)

1.34.....1 g HGB váže 1.34 ml kyslíku

Sat.O₂: .....saturace kyslíku v krvi

➤ fyzikálně rozpuštěný kyslík v krvi

0.03 :.....procento fyzikálně rozpuštěného kyslíku v krvi

PaO₂:.....parciální tlak kyslíku v arteriální krvi

Spotřeba kyslíku($\dot{V}O_2$)

periferními tkáněmi je ovlivněna:

➤ **tvarem a sklonem disociační křivky HGB**

- vliv pH
- vliv 2-3 difosfoglycerátu
- hodnotou p_{50}

➤ **stavem periferní cirkulace**

- délkou difuzní dráhy(prodlužuje se při otocích)
- stavem mitochondrií

$$\dot{V}O_2 = (CO \times CaO_2) - (CO \times CvO_2)$$

Norma u dětí 120-200 ml/min/m²

Kyslíková extrakce (O₂ER-oxygen extration ratio)

$$O_2 ER = V_{O2} / DO_2 \times 100$$

u dětí: 25%

➤ využití kyslíku:

- 80 % v mitochondriích na tvorbu ATB
- 20% jiné funkce

➤ **v průběhu šoku klesá DO₂ v důsledku změny:**

- CO(srdeční výdej)
- hodnoty HGB
- hodnoty paO₂

DO_2 ..... VO_2

Výpočty DO_2 a VO_2

oba obsahují měření :

- srdečního výdeje (CO)
- obsahu kyslíku v arteriální krvi (CaO_2) ,žilní krvi(CvO_2)

Potenciál pro výpočetní chybu se zvyšuje, jelikož měření těchto proměnných pro výpočet DO_2 a VO_2 má za následek matematické párování chyb při měření sdílených proměnných, což má za následek falešnou korelaci mezi dodávkou a spotřebou kyslíku.

$DO_2 \dots\dots VO_2$

- aby bylo možno vyhnout se potenciálnímu matematickému párování, **měly by spotřeba a dodávka kyslíku být určeny nezávisle na sobě.**
  - bez ohledu na výše uvedené:
v průběhu šokového stavu jsou:
    - **kompenzační mechanismy organismu**
    - **terapeutické snahy**
- z velké části zaměřeny na **optimalizaci rovnováhy mezi dodávkou a spotřebou kyslíku.**

Klinické příznaky šoku

Časně stanovení dg. šoku ve fázi jeho kompenzace nemusí být u dětí jednoduché.

Správně a včas stanovená dg. šoku je nezbytná pro zahájení agresivní léčby!

Základem iniciálního vyšetření: stav vědomí, AS, DF, periferní pulsace, kapilární návrat

Hypotense: pozdní příznak: dítě krevní ztrátu kompenzuje dlouhou dobu s normálním TK, a když už TK klesne, jedná se o kritický stav s hrozící zástavou

Tachykardie: může být nespecifický příznak (bolest, úzkost)

CAVE: „nehemoragické,,příčiny šoku: tenzní pneumotorax,...

Klinické příznaky šoku

Z hlediska průběhu jsou tyto fáze šoku:

➤ **Kompenzovaný šok:**

- organismus je schopen svými vlastními regulačními mechanismy hodnoty TK ve fyziologickém rozmezí
- parametry systémové hemodynamiky nejsou alterovány, nicméně na buněčné úrovni již jsou vyjádřeny změny vyplývající z neadekvátní DO₂"

➤ **Dekompenzovaný šok:**

- jsou překročeny kompenzační mechanismy kardiovaskulárního aparátu
- projevy dekompenzace na úrovni systémové hemodynamiky: tachykaradie, hypotenze"

- **Ireverzibilní šok** : stadium kdy jsou již metabolické změny nevratné, deteriorace buněčných funkcí se projevuje rozvojem MODS"

Klinické příznaky šoku

Orgánový systém	Kompenzovaný šok	Dekompenzovaný šok	Irreverzibilní šok
CNS	Agitace, anxieta → Letargie, Somnolence	Alterace mentálních funkcí, Encephalopatie, Hypoxicko- ischemické postižení	Hypoxicko- ischemické poškození, nekróza buněk
Srdce	Tachykardie	Tachykardie → Bradykardie	Ischemie myokardu, Nekróza buněk
Plíce	Tachypnoe Vzestup WOB	Akutní respirační selhání	Akutní respirační selhání
Ledviny	Oligurie (AKI stadium I/F dle RIFL)"	AKI stadium I/F dle RIFLE	dtto

Klinické příznaky šoku

Orgánový systém	Kompenzovaný šok	Dekompenzovaný šok	Ireverzibilní šok
GIT	Ileus Intolerance stravy Stresový ulcer	Pancreatitis, akalkulos nícholecystitis, GIT krvácení, Translokace bakterií	GIT krvácení Ischemie GIT
Játra	Centrilobulární poškození Elevace jaterních testů	Centrilobulární nekroza	Jaterní selhání
Koagulace	Aktivace endotelu Aktivace destiček (pro-koagulační stav, hypofibrinolýza)	DIC	DIC
Metabolismus	Glykogenolysis Glukoneogenesis Lipolýza Proteolýza	Deplece glykogenu Hypoglykémie	Hypoglykémie
Imunitní systém	Aktivace imunitního systému s převažující pro-zánětlivou reakcí	Aktivace imunitního systému s převažující pro-zánětlivou reakcí	Dysfunkce imunitního systému

Hypovolemický šok

- ztráta efektivně cirkulujícího objemu s následnou tkáňovou hypoperfuzí
- nejčastější typ šoku u dětí
- objem krve u dětí: cca 8-9% hmotnosti ..... 80-90 ml/kg
- **ŽOK u dětí:** ztráta > 50% TBV /3 hod
ztráta > 100% TBV/24 hod
ztráty > 10% TBV/během několika minut
(TBV-total blood volume)

Patogeneze hypovolemického šoku

Patogeneze hypovolemického šoku

**výsledkem:tachykardie + ↑ periferní vaskulární
rezistence: snaha udržet TK v normě**

- ztráta cca 10-15% tekutiny: jsou dobře tolerovány
ztráta cca > 25% : intenzivní terapie
ztráta cca > 40 % :vysoké riziko smrti
- Trvající ztráty nebo nedostatečná substituce vede k
vyčerpání kompenzačních mechanismů

Patogeneze hypovolemického šoku

↓ CO + ↑ SVR : →

→ Ischemie a hypoxie:
ve viscerálních orgánech
ve svalech a kůži → rozvoj MODS →

→grese: metabolické acidozy
hypotenze, poruchy vědomí
oligoanurie, anurie →

Patogeneze hypovolemického šoku

**Terminální stadium:
rozvoj myokardiální dysfunkce+
periferní vazoplegie**

Kompenzační mechanismy

A: K udržení efektivního objemu krve

1. snížení kapacitance (2/3 objemu krve: venózní řečiště, cestou venokonstrikce)

- vzestup sympatického tonu
- vzestup hladiny cirkulujícího adrenalinu (sekundárně uvolněného z dřeně nadledvin)
- vzestup hladiny cirkulujícího angiotensinu II (sekundárně aktivací osy renin-angiotensin-aldosteron)
- vzestup hladiny ADH (sekundárně ze zadního laloku hypofýzy)

Kompenzační mechanismy

A: K udržení efektivního objemu krve

2. Renální kompensace: snížení ztráty tekutin ledvinami

- snížení GFR
- vzestup hladiny cirkulujícího aldosteronu (sek. aktivací osy renin-angiotensin-aldosteron)
- vzestup hladiny cirkulujícího vazopresinu (antidiuretický hormon)

3. Tekutinová redistribuce do cévního řečítě

- **Starlingův efekt:** tekutinová redistribuce z intersticiálního prostoru
- **Efekt osmotický:** tekutinová redistribuce z intracelulárního prostoru

Kompenzační mechanismy

B: K optimalizaci srdečního výkonu

1. vzestup srdeční frekvence

- vzestup sympatického tonu
- vzestup hladin cirkulujícího adrenalinu

2.vzestup kontrakility

- vzestup sympatického tonu
- vzestup hodnot cirkulujících katecholaminů(sekundárně aktivací z dřeně nadledvin)

Kompenzační mechanismy

B: K optimalizaci srdečního výkonu

3. zvýšené uplatnění Frank-Starlingova mechanismu

($\uparrow$ preloadu = $\uparrow$ CO)

- pokles venózní kapacitance
- snížená ztráta tekutin ledvinami
- tekutinová redistribuce do cévního řečiště

Kompenzační mechanismy

C:k udržení preferenční perfuse vitální orgánů:

- vnější regulace systémového arteriálního tlaku
- auto-regulace na úrovni jednotlivých vitálních orgánů :mozek,srdce,ledviny

D:k optimalizaci uvolňování kyslíku na úrovni tkání

ovlivnění disociační křivky:

- vzestup RBC 2-3DPG(**red blood cells**-erythrocyte 2,3-diphosphoglycerate)
- tkáňová acidosa(Bohrův efekt)
- pokles pO_2 v tkáních

Seznam literatury

- WHEELER, Derek S.; BASU, Rajit K. Pediatric shock: an overview. *The Open Pediatric Medicine Journal*, 2013, 7.1.
- THYAGARAJAN, Sujatha; EDMONDS, Naomi J. Hemorrhagic Shock in Pediatric Trauma.
- Pavel Ševčík: Intenzivní medicína
- Jarmila Drábková: Polytrauma v intenzivní medicíně

**Vážení milí posluchači,
moc děkuji za Vaší pozornost a Vaší podporu v
této ,pro konference, těžké době!**

**Těším se za rok 24.11.2021 v rámci
V. ročníku konference Dětské polytrauma
na snad již plnohodnotné setkání
s Vámi v Ostravě.**